Зоопсихологія та порівняльна психологія

Кредити та кількість годин:

денна форма 3 кредити ECTS; 90 годин: 20 лекційних, 14 практичних, 56 самостійна робота; залік

заочна форма 3 кредити ECTS; 90 годин: 4 лекційних, 2 практичних, 84 самостійна робота; залік

І. Опис навчальної дисципліни

Зоопсихологія вивчає особливості та закономірності розвитку психіки тварин, а також поведінки на різних етапах розвитку тваринного світу (у процесі біологічної еволюції). *Основа психічного відображення - **це** поведінка,* завдяки якій відбувається взаємодія тварини з навколишнім середовищем; інакше кажучи, ***без поведінки немає психіки.*** Але й без психіки немає справжньої поведінки, оскільки, походячи від поведінки, психіка вторинно сама регулює й спрямовує зовнішню активність організму.

Пізнання тваринами зовнішнього світу здійснюється перш за все завдяки їх *руховій активності;* пізнання людиною навколишнього світу відбувається за поєднання *абстрактно-логічного та конкретно-чуттєвого мислення.*

Проте без знання особливостей розвитку психіки та поведінки тварин не можна зрозуміти появу людської свідомості у процесі еволюційного розвитку на Землі, бо певні елементи свідомості властиві й тваринам. І нічого дивного в цьому немає, оскільки людина не тільки цар Природи, але й її «неслухняне дитя». У психіці та поведінці людини є так багато спільного з психікою і поведінкою тварин, що це ще раз підкреслює єдність походження та розвитку усього органічного світу. На сучасному етапі розвитку зоопсихології вчені переважно досліджують *когнітивні (пізнавальні)* здібності тварин. Нині зоопсихологія є основною наукою про *інтелектуальну та адаптивну* поведінку тварин.

У наш час поведінку тварин вивчають різні фахівці: психологи, зоологи, антропологи, фізіологи, лікарі ветеринарної медицини та практичні працівники багатьох галузей сільського господарства. Вони по-різному ставляться до тих аспектів поведінки, які їх цікавлять, але майже усі вони мають так багато спільного, що їх дослідження зливаються в єдину науку про поведінку тварин - *етологію.* Проте слід зауважити, що основні відомості щодо поведінки тварин одержано завдяки активній роботі представників двох наук - ***етології та зоопсихології.***

Етологія (від грец. *ethos* - звичай, звичка, поведінка і *logos* - вчення, наука) - це наука про поведінку тварин, яка займається аналізом генетичне зумовлених елементів поведінки і проблемами їх еволюції. *Сучасний новий напрям етології вивчення поведінки людини:* вивчення проблеми психології розвитку, соціальної психології, освіти. Дані етології використовують у деяких галузях тваринництва, рибному господарстві, медицині, кібернетиці, біоніці тощо.

Порівняльна психологія - це наука про спільне та відмінне у становленні й розвитку психічної активності різних тварин і людини. Порівняльна психологія вивчає проблеми, які пов'язані із антропогенезом і становленням свідомості людини. Основним завданням цієї науки є пошук

загальних закономірностей, на підставі яких виникла й розвинулася людська свідомість, а також виявлення якісної різниці між психікою людини і психікою тварин.

Етологія, зоопсихологія та порівняльна психологія - це різні науки, які мають власні підходи до вивчення поведінки і психіки тварин. Проте вони міцно пов'язані між собою, оскільки фактично досліджують особливості психічного розвитку тварин у порівнянні з психікою людини.

Курс «Зоопсихологія та порівняльна психологія» є теоретично базовим розділом загальної психології, що реалізує генетично-дослідницький підхід як один з ведучих у психології. Пізнати природу складних за своїм змістом психічних явищ неможливо без вивчення їхнього генезису – формування як у філогенезі (розвитку в ході еволюції тваринного миру, зародженні людської свідомості), так й в онтогенезі (індивідуальному розвитку суб'єкта).

II. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни полягає в формуванні у студентів наукового розуміння загального процесу становлення та розвитку психіки, проблеми біологічного і соціального в поведінці, ролі біологічних детермінант у психіці. Вивчення психологічних особливостей на тваринах, їх порівняння з особливостями людини дасть можливість майбутнім психологам підвищити професійну компетентність, усвідомити загальні та принципові відмінності у відображенні навколишнього світу, поведінки на різних рівнях філогенезу, як найповніше зрозуміти передумови виникнення людської свідомості.

Завдання навчальної дисципліни – розвинути та набути такі компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК12. Здатність ефективно вирішувати завдання щодо збереження і зміцнення здоров'я (фізичного, психічного, соціального та духовного) як власного, так і оточуючих.
СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

III. Результати навчання

Здобувачі освіти оволодіють такими програмними результатами:

ПР1.Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
ПР2.Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
ПР3.Здійснювати пошук інформації з різних джерел (у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій) для вирішення професійних завдань.
ПР4.Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
ПР18.Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.
ПР19.Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.
ПР20. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

IV. Програма навчальної дисципліни (структура дисципліни)

№	Тема дисципліни
1	Вступ. Історія розвитку вітчизняної та зарубіжної зоопсихології і порівняльної психології. Предмет, завдання та методи зоопсихології і порівняльної психології.
2	Предмет, завдання та методи етології. Етологія та фізіологія ВНД і психофізіологія.

3	Інстинкт та научіння. Імпринтинг як научіння.
4	Умовні рефлекси (класичні і інструментальні) та научіння.
5	Когнітивні аспекти научіння. Інсайт як научіння.
6	Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.
7	Сутність і генезис психіки.
8	Особливості психіки і поведінки окремих класів тварин. Специфіка поведінки ссавців.
9	Проблема мислення, інтелекту та свідомості у тварин. Мистецькі здібності тварин.
10	Проблеми соціобіології. Природа альтруїзму, егоїзму та агресивності.

